

büntények leírásához. Vannak újságok, melyek a bűnügyeknek legaprólékosabb részleteit is a nyilvánosság elé hurcolják, gyakran erősen kiszínezve. Könnyű belátni, hogy ebből haszon nem háramlik a nevelésre, s ezért a pædagogusok már sokat töprengtek azon, hogyan lehetne a bajnak elejét venni.

Paul Crouzet vagy három évvel ezelőtt értekezletre akarta összehívni a sajtóegyesületeket, hogy vessenek véget ennek az állapotnak. De bármily szentnek tartja a nevelés ügyét, egy pillanatra sem jutott eszébe a sajtószabadságnak semmiféle megszorítása. A nyilvánosság korlátlanságának rontó hatása maga is a nyilvánosság elé került s megindultak olyan újságok, melyek programjukba vették a bűntények nyilvánosságra hozatalának megszüntetését. Sajnos azonban, ezek a hírlapok nem kelendők. Nem tudnak versenyezni a legváltozatosabb bűnesetekkel teletömött párizsi újságokkal, melyeket pl. Belgiumban is jobban kapkodnak, mint magukat a belga lapokat.

Fogas kérdéssel állunk tehát szemben, melyet valahogy mégis csak meg kellene oldani, annyival inkább, mert az utóbbi években ez a törvénytörési irodalom különösen felvirágzott s épen a vakációban, amikor egyes újságok egyéb tárgy híján a legnagyobb mohósággal vetik rá magukat egy-egy szenzációs bűntényre. *Paul Crouzet* már eddig is szép kis adatgyűjteményt állított össze a bűnügyi históriák olvasásának káros, sőt végzetes hatásáról. De csakugyan gondolkodóba is kell esnie minden embernek, ha azt hallja, hogy egy tizenkét éves francia kislány, aki vérszegénységének gyógyítása végett egy svájci szállóban nyaralt, a remény hangján így kiáltott fel egy reggel, mikor a párizsi lapok megérkeztek: «Van-e ma is valami szép bűneset?»

Dr. Nagy József.

Magyar neveléstörténeti adatok.

Itt a helyszínén lapozgatok *Jedlicska Pál* prælatus stb. követező művében: «Eredeti részletek a gróf Pálffy-család okmánytárához 1401—1653 s gr. Pálffyak életrajzi vázlatai» (Budapest, Stephaneum 1910, 760 lap). Eközben az alábbi adatokra akadtam, amelyeknek kísé feljegyzésével talán nem végzek haszontalan munkát.

Pálffy Miklósnak négy fia egy ideig 1598—1601-ben Bécsben tanult. Mellettük egy nevelő (præfectus) volt: *Körmendy István*, akivel Vöröskőről Bécsbe jöttek. Az iskoláztatási kiadási jegyzőkönyvekben gyakran fordulnak elő 2—3 ifjúra kiadott költségek. Ezeket, akik szintén iskolába jártak, a præfectus «Jungen»-eknek nevezi, a Pálffyakat mindig «junge Herrn»-eknek. Ime néhány érdekesebb számadási tétel: két Ciceroért 1 frt, a két ifjú úr részére 2 grammatika 50 kr.,

18 könyv papíráért, 1 könyvet 5 krral számítva 1 frt 20 kr., a praceptor egy ostort csináltatott 6 kr., a 2 ifjúnak azon célra, hogy neveiket arannyal írják fel az iskolában 12 kr., (a következő évben még egyszer 36 kr.), egy német könyvért, melyet ifj. Pálffy István nővéreinek küldött 14 kr., Pálffy Istvánnak tintatartóért 6 kr., farsangban eljátszottak az ifjú urak (da fremde Leute in Mummerei kommen) 3 frt 52 kr., a 4 ifjú úrnak vett olvasókért (rózsafüzér) 1 frt 12 kr., Körmenty fizetett a praceptornak 35 frt 30 kr., az ifjú urak játékára (den Jungen Herrn im Glückhaffen zu spielen geben) 5 frt, az ifjú uraknak Vöröskőre labdákért 24 kr., pergamentért, melybe az ifjú urak s a fiúk irományaikat bekötetni fogják 28 kr., az ifjú urak számára különféle könyvekért 4 frt 52 kr., János deák s a 3 fiú számára való könyvekért 3 frt 12 kr., az ifjú uraknak iskolába való viasztekercsért (Wachstock) 44 kr., egy Bonfiniusért 3 frt 35 kr., a könyvkötőnek Bonfinius bekötéséért 1 frt, az ifjú urak és fiúk iskolai világitás émen 1 frt 3 kr., István urfnak aranyra, ezüstre s ecsetre, melyekre a képek festésénél (zum Bilder illuminiren) szüksége volt 48 kr. (még egyszer 16 kr.), rendkívüli kiadás borra, melyet az ifjú urak vendégeiknek adtak egy hónap alatt 25 frt, (ez a tétel is ismétlődik), Ferencnek (Frantzl) egy Ovidiusért 15 kr., az urfiaknak, midőn a kertben többször tekepályán játszottak 45 kr., a praceptornak ruhára való posztóért 17 frt 40 kr., az urfiaknak szünidei szórakozásra egy kertben 60 kr., a könyvnyomdásznak az urfiak részére nyomtatott versekért (Carmina) 4 frt, Prágában egy iskolakönyvért az urfi részére 30 kr., Jakabnak Julius Cäsarért 30 kr., egy Horatiusért 30 kr., Onorynak Epistolakért 11 kr., István urfnak «Officia Ciceronis» című könyvért 33 kr., Schniepf und Ernst dass sie bisweilen deutsch lesen 24 kr., János urfi lantjának (Lauten) készítéseéért s reá való húrokért 1 frt, János urfnak Sallustiusért 20 kr., István és János urfnak arcképeiket festették le, melyeket az iskolának ajándékoztak 24 kr. 12 schill., egy magyar testamentumért 1 frt., Pál és Miklós urfiaknak Rudimenta, Syntaxisért és Prosodiáért 12 schilling.

1642 jan. 26. Bécsből Pálffy Pál Pálffy Istvánhoz: ... Én Pálffy Miklós öcsém Uram számára az praefectust megszőrözöttem, kinek eszendeig ígértem megalkudván vele készpénzt hét száz frntot, és hogy egy inast tartok neki, de azon inas az urfnak is szolgálni fog. Az ember pedig olyan, ki egynéhányszor járván idegen országokat nagy experientiát vett, jó olasz és franczia, és juris utriusque Doctor, nem ifjú hanem derék ember, a kire nem különben — mint szerelmes gyermekemet merem biznom Pálffy Miklóst. Elhigyje Kgd édes Bátyám Uram hogy egyebet az jónál és tiszta józan életnél mellette nem tanul, aki minden dolgaiban autoritative rendesen tud prece-

dálni; nálam is az én házamban három vagy négy esztendeig lakott.

1642 márc. 26. Bécsből Pálffy Pál Pálffy Istvánhoz: ... Feleségem én velem együtt Kgd'sok szolgálatját ajánlja, és igen köszöni, hogy leányákra gondot visel Kgd; a vásznat és cernát prima occasione mihelyt valaki jön Kgd'tól megküldi; és mivel az az asszony ingeket is és az Strimfit tud kötni, azt is taníttassa Kgd; elsöben nem szintén néhány czernát küld oda a feleségem, meg ne tanulja az reczekötést, azután jobban proficiálván vékonyabbat is kész küldeni nekik.

1644 jul. 3. Stomfáról ugyanaz ugyanahhoz: ... Nekem is írt az Hoffmester ... Remélem Kgd sem lesz contrarius, hogy a vacatiók eljövén Ulmot és Niremberget megláthassa az öcsém ... P. S. Irtam Pálffy Miklós öcsémnek egy levelet, hogy egy kevéssé magát continentálja és moderálja in discipline; mert nem kevéssé indult excedálni.

1644 aug. 26. Bécsből ugyanaz ugyanahhoz: ... Én tegnap gróf Trautmansdorf Urammal lévén, szözlottam Öcsém Pálffy Miklós az Kgd fia Ingolstadiumból való továbbküldéséről; azt mondta ő Nga: hogy Olaszországba ítélte jónak küldeni, kihez ha Kgd'nek is kedve leszen engem idején tudósítván róla, minthogy maga a mostani Hoffmester írja: hogy ő oda elégtelen melléje, mivel ott, — amint Kgd maga is tudja — mind lovagolni, feghtelni, tarcholni és több exercitiumokat is kell tanulni; s egyébiránt is a mint értem az jó öcsém nem szintén fogadja szavát és engedelmes neki; más hoffmestert kell szereznünk.

A fiatal P. Miklós sokat költhetett Rómában, mert P. Pál egy 1645 máj. 7. Bécsből kelt levelében írja, hogy Miklóst és hoffmesterét figyelmeztette, «hogy kíméljék és igen szűkön költsék ami pénzük vagyon.» 1646. jan. 5. Stomfáról P. P. átküldi P. Istvánnak P. Miklós nevelőjének levelét, mely magában foglalja mindkettőjük római kiadásait; P. Pál kéri P. Istvánt, küldene fia részére egy jelentékeny összeget, miután ő ruházatán s utazási költségén kívül — havonkint 200 koronát (Cronen) szükségel.

Érdekesnek tartom végül megemlíteni, hogy P. Pál nádor végrendeletének egyik pontja szerint, ha a család fiágon kihalna, birtokai leányának, Teréziának ivadékaira háramoljanak, s ezen esetben birtokainak jövedelmeiből 2400 frtot rendel évenkint adományozni 12 magyar nemes ifjúnak neveltetésére s oktatására (480 lap)

